

Како да кажемо Копенхагену збогом, кад песма наша јутрос још трепери у орошеним крововима, кад уз док пристаје брод из Ливерпула и жедни морнари хитају код »Лављег срца« где се топли златнозелени »губорг«.

И док нам плавокоса Кристина уморно маше свиленом марамом, пенуша се сиви Балтик под нама и нестаје жагор шароликок света у брујању мотора.

— Збогом Кристина! Бродови увек тако: долазе и одлазе! Остају сећања и — песме.

— Знам, још те туга прожима од оне: »Тамо далеко...«

— Одувек је таква! Чак и кад је певамо код куће!

— Врати се Кристина у крчму! Свира се аргентински танго, а жуљевите морнарске руке предуго су грлиле коношце и јарболе! Осмехни се и стишај таласе у тим очима, што су данима са палубе маштале о копну. Сутра им пожели добро море, а твоја песма нека још дуго звони у њима, као чежња за поновним сусретом, као се та да их разнежи, као миловање да их умири! Збогом Кристина!

Одлазимо. Галебови за нама. Размећу се снагом као да Хелсинки није дан и ноћ далеко. »Северна Венеција« већ је само наговештај копна, а спомињу је само најсентименталнији. Долазе нове импресије, нова познатиства.

— Да ли говорите енглески? Можда француски?

— Ви сте Југословени!? Из Београда, а не из Дубровника?!

— Дивно је ваше море!

— Да, дивно је наше море! Али на њега све више долазите ви! Ми крстаримо Балтиком!

— Ја на пример, нисам био на Св. Стефану, али сам био у Варни!

— Да, да, то је на Црном мору!

Странац се смеши, збуњено клима главом и слеже раменима.

— А она два господина са лулама, којим језиком говорите?

— Финским!

— Чудан неки језик, звучи као мабарски!

— И она девојка је Финкиња!? Она што гледа према пучини! Тамо је негде Хелсинки!

Зовемо наше Новосабане. Неки знају мабарски. Почиву разговор са њом и... разумеју се помало.

Лигенштули се окрећу сунцу — галебови користе ветар. На моменте изгледа као да је неко пустио пластичне птице за нама, дуго не размахују крилима.

Неко је почео песму. Прво тихо, а онда све јаче. То свако разуме. Талијани и Французи прихватају, Скандинавци се држе по страни. Прикупља се свет на задњој палуби, наша песма има снаге. Као да нисмо архитекти, већ нека музичка трупа. »Калинка« је међутим и Скандинавце покренула. Из гомиле која се тискала око нас, издвојише се две старије даме, очи им светле док нам прилазе. Запеваше спонтано изговарајући руски текст. У паузи дознајемо да су давно из царског Петрограда дошле на финска језера. Причају о револуцији, о новој домовини. Свака нова песма пуна је оне словенске носталгије која трепери око нас, дрхти од гладо врхова прстију, отвара срца зближује. Једна од Русиња отишла је за тренутак и вратила се са гомилом миришљавих америчких цигарета. Утом стиже пиво, затим наша шљивовица. Скандинавци нас чудно гледају. Само је неки Финца, са флашом у завијеној руди, у немогућности да конверзира са нама, обилази око групе, дупкао нас по раменима, преваљујући с муком преко језика: Митић, Вукас, Бобек... Тампере.

Да, Тампере педесет и друге, златно доба нашег фудбала. Ми се некако с тугом гледамо, сећајући се фудбала нашег дана

Мирослав Симеуновић

Како смо дошли до Тапиоле...



(Са путовања по Финској)

пшег. Финца као да је схватио. Запевиши неку морнарску песмицу и изгуби се са палубе.

До сунчевог заласка наша песма не престаје. А онда нагло, људи почеше одлазити. Дошнућа се северни ветар и донесе свежи мирис пучине. Несташе оне »пластичне птице«. Кад смо силазили у кабине, само су још два три гласа као да одржавају ватру, реметила ноћ препону месечине. »Кад ја побох на Бем башу...« Протегну се Босна преко Балтика, на коме смо отпловили један распевани дан.

★

У зору, рекоше Хелсинки је близу. На палуби нас дочека хладно, магловито јутро. Пролазимо поред каменитих острва, где само по који усамљени четинар израста из стења. Никаквих других трагова живота. Далеко сунце овде доноси дан тихо и споро и искошеним светлом ствара чудне представе ствари и њихових сенки.

Многи нас од јуче препознају и поздрављају. Финца из Тампереа је опет са флашом — нули нас шкотским вискијем. На зиремо лучке кранове и обресе Хелсинкија. Чудан је осећај кад први пут долазите у неки град. Поготово што то није Париз или Рим — градови познати са разгледница, из филмова и прича. Треба му поклонити много корака, помешати се са светом, пролазити кроз пасаже тражити крчме »сумњивих четврти«. Само се тако открива град, само се тако осети његов дух, његова бит, физиономија, а то нису музеји, репрезентативни хотели, нити јавне и културне установе.

Осећам у свакоме од нас присуство овакве жеље, док тихо отклизавамо сивом површином залива према доку, где промићу радници спремни за истовар лабара и они који чекају некога. Пливају празне боце еко нас, теретњак »МЕРИКАРИ« натоварен одлази некуда. Бродови су као људи: долазе, бацају сидро, чекају, а затим дижу

једра. Неки се враћају, неки одлазе заувек. Најзад... копно. Ноге се тешко привикавају. Ту нас очекују аутобус и водич. Унутра је пријатно и топло.

— Зовем се Хелена Поваљајев... чујемо глас плавокосе девојке преко микрофона.

— Од данас, ја ћу вас десет дана водити кроз Финску!

Хелена говори енглески, има пријатан глас и срдачан осмех. Неки је само разумеју. Одмах је то осетила и додала:

— Драги пријатељи, ако желите ја ћу говорити руски!

Одушељени смо. Али како то? Па да, она се презива Поваљајев. Велики део Финске до 1917. године био је под Русијом. И Хеленини родитељи су Руси, који су остали кад је ова мала земља стекла независност.

Аутобус нас вози према хотелу где имамо кратак одмор, а затим идемо у обилазак града.

Наравно као архитекти сви знамо за Алвара Алта, велемајстора савремене архитектуре и следбеника великих пионира — поборника: Ван де Вадеа, Лоса, Саливена. Захваљујући њему Финска је постала »Мека« европске архитектуре. Присећамо се из публикација Алтовог разгранич маса које суптилно дефинишу простор, дајући му сврсисходност, оправданост, човекомерност и поетску снагу. Али шта су фотографије кад је ту опека, дрво, бетон и стакло, светлост и сенке, стварна покренутост простора. Зато смо узбуђени као ловци на крупну дивљач, ловци који знају да ће се срести, очи у очи, са величинама животињског царства.

Очи су неуморне у трагању за лепотом. Траже оживотворене маштовитих представа о њој, а симбол њен је Тапиола.

Тапиола је насеље удаљено од језгра Хелсинкија. Тапиола је доказ да Алто више није усамљен, да постоји Финска школа мањих прегаоца.

Широком асфалтном траком залазимо у прави фински пејсаж: гранитне стене свуда скваптурално ничу из зеленог тепиха травњака. Неколико усамље

них бреза, издужених сенки лако трепери у сусрету с ветром, а затим шума, шума густих четинара иза чијих стабала светлуца вода једног, од ко зна колико хиљада финских језера. Језера на сваком кораку, у сваком погледу. Рекао би човек: не постоји Финска са много језера — постоји једно огромно језеро из кога понегде провирује Финска. Језера у очима сваког од ових људи монголских избачених јагодица. Језера у очима наше Хелене коју смо назвали Натали и која нам је данима причала о Финској и осмехом односила сваки покушај носталгичног сећања на наше дозреле кукурдузе и сбране шљивике.

Али ево, одједном се завеса од стабала размакла. Пред нама се пружила Тапиола са призвуком хармоније највећих оргуља света, зрачећи чудном просторном енергијом. Наше ноге нестварно закорачише поплачаним стазама, наше очи одлуташе у пенушаве завесе воде кроз које су трепериле сребрни акорди обистињене маште једне симфоније стакла, бетона и дрвета.

— Вот, перед нами Тапиола... почиње Хелена. Али речи су сиромашне, изливне.

Разилазимо се спонтано. Свако би хтео да додирне нешто руком, да крочи негде, да се испење некуда, да узвикне. Утала се ентеријер у природу, људи се ту крећу, живе, раде. У врту седи човек. Подигао је стаклену преграду дневне собе и спојио је с травњаком, брезама, цвећем.

Лагано, као да је читав свет Тапиола, он пушта колутове дима и посматра малишане који се играју разнобојним каменчићима шљунковите оазе. Нуди нас да седнемо и прича тихо и одмерено. Дошао је са севера. Има оваких насеља и у другим градовима. Ипак... једна је Тапиола. Затим гледа у врхове околних шума. Крај је августа, а лишће — ни полетело, ни клонуло. Зима је све под снегом, путеви завејани.

Колима се вози преко залебених језера и преко Балтика све до Стокхолма. Овде не расте кукуруз, пшеница ретко, јер читавија је Финска на граниту. Она живи од дрвета. Уостао — рече човек — са дрвета смо сишли, са њега обрали прве плодове, од њега саградиле дом, добили ватру. У дрвеном ковчегу напуштамо свет. Дрво је све тиња. И оно посечено, како је дивно оживело сваки ентеријер, дало му топлину, оплеменило га.

Не требају им облакодери. Они застрашују, а дом је највећи човеков храм. У њега треба да уђе насмејан радостан, у ње му да му живот буде осмишљен.

Отишли смо у предвечерје од нашег новог пријатеља Финца. Кад су из фонтане пред хотелом »Вали« рефлектори пурпурно обојили разигране млазеве воде и деца оставила пешчаке замкове и куле до поновног рабања дана, у врту поред цркве. Бахова фуга са оргуља отпратила је њихов радостан корак са ветром у вртовима паркова, као да је чекала да им склопи очи и донесе зачарани сан шарених балона и ливада препуних лептира и цвећа. У нама, иста ова фуга, продужила је слику Тапиоле — оне коју смо среди данас и оне коју напуштамо, Тапиоле која нам је вратила снове детињства отелотворене, саздане ту у земљи језера јер:

Тапиола није визионарски град. То није Нимајеров претенциозни Бразил. То је кутак истинског живота, град без предрасуда, без вртоглавог ритма, покретних степеница, реклама и метроа. У напору да докаже смисао свог постојања, Финца се, далеко на северу, удаљио од бескомпромисне грке света за уништењем самог себе...